

ΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ Γ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ¹

Στό ιερό τῆς βασιλικῆς, πού ἀποκαλύφθηκε στήν ὁδὸ Γ' Σεπτεμβρίου, μπροστὰ ἀπὸ τὸ ἐγκαίνιο καὶ σὲ μικρὴ ἐσοχὴ τοῦ ὑποστρώματος τοῦ δαπέδου, βρέθηκαν συγκεντρωμένα 55 νομίσματα. Ἐπειδὴ τὸ σημεῖο εἶχε διαταραχθεῖ ἀπὸ τὸ μηχανικὸ ἐκσκαφέα, κοσκινίστηκε τὸ χῶμα καὶ ἀποκαλύφθηκαν ἄλλα 22 νομίσματα. Εἶναι πολὺ πιθανὸν τὰ 77 αὐτὰ νομίσματα νὰ ἀνήκουν στὸ ἴδιο σύνολο καὶ ἔτσι τὰ ἐξετάζουμε, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα νομίσματα τῆς ἀνασκαφῆς (πίν. ΚΒ).

Γύρω ἀπὸ τὰ νομίσματα δὲν βρέθηκε οὔτε ὄστρακο οὔτε ἴχνος ἀπὸ ἄλλη ὄλη. Πιθανὸν τὰ νομίσματα νὰ ἦταν τυλιγμένα σὲ κάποιο ὕφασμα ἢ νὰ ἦταν ἀπλῶς τοποθετημένα σ' αὐτὴ τὴν ἐσοχὴ. Ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν νομισμάτων² ταυτίστηκαν τὰ 21, εἶναι δυνατὸ νὰ δώσουν κάποια πληροφορία τὰ 4. Γιὰ 20 μποροῦμε νὰ ποῦμε ἀπλῶς ὅτι εἶναι χάλκινες ὑποδιαίρεσεις τοῦ 4ου - 5ου αἰ. Τὰ 32 εἶναι τελείως φθαρμένα.

Τὸ παλαιότερο νόμισμα εἶναι Κωνσταντίνου Β', νομισματοκοπέου Ρώμης, κοπῆς 347 - 48· ὑπάρχει ἓνα κενὸ ὡς τὸ 383, ὅποτε παρουσιάζεται ἓνα ἀξημένον ποσοστὸ 19.4% νομισμάτων τοῦ τύπου Vota (VOT/X/MYLT/XX) τοῦ 383, πέμπτου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Θεοδοσίου Α'³. Ἀπὸ τὸ 383 - 392 παρατηρεῖται μία χρονολογικὴ σειρά τῶν νομισμάτων. Ἐνα ἀξημένον ποσοστὸ παρουσιάζεται μετὰ τὴν ἀνακήρυξη τοῦ Θεο-

δοσίου Β' ὡς Αὐγούστου τὸ 402. Τὸ μεγαλύτερον ὅμως ποσοστὸ ἐμφανίζεται στήν περίοδο 408 - 423, ἐπὶ Θεοδοσίου Β' καὶ Ὀνωρίου. Τὸ νεώτερον νόμισμα εἶναι Θεοδοσίου Β', 425 - 450, νομισματοκοπέου Κωνσταντινούπολης (βλ. σ. 83, πίνακα 1).

Τὰ νομισματοκοπεῖα πού ἀντιπροσωπεύονται εἶναι τὰ ἀνατολικά καὶ βαλκανικά. Μόνον τὸ παλαιότερον νόμισμα εἶναι νομισματοκοπέου Ρώμης ἐνῶ τὸ νεώτερον Κωνσταντινούπολης. Ἰδιαίτερα ἀντιπροσωπεύονται ἡ Κύζικος καὶ ἡ Ἀντιόχεια (βλ. σ. 84, πίνακα 2).

Τὸ ἀξημένον ποσοστὸ στήν ἐποχὴ τοῦ Θεοδοσίου Α' μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ φυσικὸ λόγω τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν τῆς πόλης. Ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι ἡ διοικητικὴ ἔδρα τοῦ Θεοδοσίου τὸ 379 - 380 καὶ τὸ νομισματοκοπεῖο τῆς πόλης χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴν θεοδοσιανὴ προπαγάνδα⁴.

Τὰ νομίσματα πού ταυτίστηκαν καλύπτουν μία χρονικὴ περίοδο ἀπὸ 103 ὡς 78 χρόνια, διάρκειαν πολὺ μεγάλη γιὰ νὰ ἔχουν συλλεχθεῖ σὲ μία γενιά⁵. Ἡ ἀπόθεση τῶν νομισμάτων πρέπει νὰ ἔχει σχέση μετὰ τὴν λατρεία τῆς βασιλικῆς. Ὁ χῶρος πού βρέθηκαν μπροστὰ στὸ ἐγκαίνιον συνηγορεῖ σ' αὐτό. Ἡ βασιλικὴ εἶναι κοιμητηριακὴ καὶ βρίσκεται στὸ χῶρον τοῦ Ἀνατολικοῦ νεκροταφείου τῆς πόλης ὅπου καὶ παλαιότερα ἔχουν βρεθεῖ τα-

4. RIC IX σ. XXV καὶ σ. XXXIII· γιὰ τὸ ρόλο τῆς Θεσσαλονίκης σὰν ἔδρα διοικήσεως τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰουλιανοῦ ἢ τῆς Μακεδονίας πρβ. Γ. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗ, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας κατὰ τοὺς μέσους χρόνους (Θεσσαλονίκη 1980) 102, ὅπου καὶ οἱ πηγές.

5. Γιὰ τοὺς θησαυροὺς τοῦ β' μισοῦ τοῦ 4ου αἰ. κυρίως στὴ Δύση πρβ. J. P. CALLU, Rôle et distribution des espèces de bronze de 348 - 392, The Fifth Oxford Symposium on Coinage and Monetary History (edited by C. E. King, 1980).

1. Εὐχαριστῶ τὸν κ. Γ. Τουράτσογλου γιὰ τίς καιρῖες παρατηρήσεις.

2. Τὰ νομίσματα ἦταν πολὺ φθαρμένα καὶ ὁ καθαρισμὸς τους ἔγινε μετὰ ἠλεκτρόλυση στὸ ἐργαστήριον τῆς Ἐφορείας.

3. Γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας Θεοδοσίου Α' πρβ. RIC IX σ. XXXVIII.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.

Χρονολόγηση	Αριθμ	%	Ρωμη	Κυζικός	Αντιοχεια	Θεσ/νικη	Κων/πολη	
347-348	1	4,7	1					Κωνσταντίνος Β
379-383 383	3 1	19,4		1	1			Θεοδόσιος Α Βαλεντινιανός Β
383-392	1	4,7			1			Αρκαδίου
384-388	1	4,7				1		Βαλεντινιανός Β
388-392	1	4,7		1				
395-408 402	3 1	19,4					Ανατολική νομιμεία	Θεοδόσιος Αρκαδίου Ονώριος
408-423	8	38,9						Θεοδόσιος Β Ονώριος
425-450	1	4,7					1	Θεοδόσιος Β
	21		1	2	2	1	1	

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.

Νομοτοκομεία	Έργα	Μεριστική όψη	Αξόν	Πίση οψη	Αρσολ κοπή	Παραπομπή	Αρσολ
Ρώμη		CONSTANT- [C]YSPFAY[G]	→	VICTORIA EDDAYGQNN	347-8	RIC VIII, e 253, no 76	B N 9302T
Αντιόχεια	A	DN THEODO- SIYS	/	VO T/X/MYLT/X X	383	RIC IX, e 289 no 56c	BN 930F *
Κύζικος	A	Θεοδόσιος ή Βαλεντινιανός	↓	VO T/X/MYLT/X X	379-383	RIC IX, e 244 no 21c	BN 9301G BN 9312T BN 930MH
Κύζικος	B	[D]N VALENTIAN[IS]	↓	SALYS [REI-PYBLICAE]	388-392	RIC IX, e 246 no 26a	BN 9311B
Θεσσαλονίκη		DN VAL[ENTINIANS]	/	GLORIA REI-PYBLICAE	384-388	RIC IX, e 186 no 62a	BN 930M
Αντιόχεια		[DN]ARC[ADIYS][PFAY[G]	→	SALYS REI-PYBLICAE	383-392	LRBC e 102, no 2768-71	BN 930 IE
Ανατολική νομία		Αρσένιος ή Θεοδόσιος ή Ονώριος		[GLORIA ROMANORVM] τρεις αυτοκρατορίες	385-408 402	LRBC e 90-105 no 2214 2490 2801 2923	BN 930MA BN 930I BN 9311E BN 930IB **
"		"	↓	[CONCORDI-AAY[G] Κων/πολη ενθρον	402	LRBC e 90-105 no 2210 2442 2886 2797	BN 930Z
Ανατολική νομία		[DN]HON O[B]I-YSPFAY[G]	→	[GLORIA ROMANORVM] δύο αυτοκρατορίες με δόση και σφραγ	408-423	LRBC e 90-105 no 2224 2456 2930	BN 930Z BN 9311A BN 930MO BN 9301G BN 930IZ BN 9311T
"		Θεοδόσιος ή Ονώριος		"			
"		[DN]THEODO[B]IYS PFAY[G]	↓	"			
"		Θεοδόσιος ή Ονώριος		[GLORIA ROMANORVM] δύο αυτοκρατορίες με δόση και σφραγ			
Κωνσταντινούπολη		[DN]THEODOSIY[B]PFAY[G]	→	I τευρός πέος σε σφραγ	425-450	LRBC e 90 no 2236	BN 930A BN 930KH 2223, 2929 BN 930AH

φικοί θησαυροί¹. Νομίσματα σε λατρευτικό και μάλιστα ταφικό χώρο έχουν βρεθεί στο 'Οκτάγωνο τών Φιλίππων και πρόσφατα στη βασιλική κάτω από την 'Αγία Σοφία Θεσσαλονίκης². Και στις δύο περιπτώσεις οι αποθέσεις τών νομισμάτων γίνονταν από τους πιστούς σε κάποιο χώρο μέσα στο ναό αλλά όχι στο Ιερό, όπως στη βασιλική τής Γ' Σεπτεμβρίου, όπου η είσοδος τους δε θα ήταν και τόσο συχνή και μάλιστα στο χώρο κάτω από την Τράπεζα και το δάπεδο. 'Η μεγάλη χρονική διάρκεια του θησαυρού θα μάς επέτρεπε

να σκεφτούμε κάτι ανάλογο, ο χώρος όμως που βρέθηκαν κάνει προβληματική μία τέτοια υπόθεση.

Με τὰ δεδομένα που έχουμε είναι δυνατό να κάνουμε τις υποθέσεις: ότι μεταφέρθηκαν στο χώρο μπροστά από το έγκαινο από κάποιο άλλο ταφικό χώρο λατρείας, όπου είχαν συγκεντρωθεί όταν ιδρύθηκε ή βασιλική, ή ότι έχουμε δύο περιόδους συλλογής, μία γύρω στο 383 και μία το 420 - 430, σε αντίστοιχες φάσεις τής βασιλικής ή σε δύο διαφορετικούς χώρους λατρείας.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΕΥΓΕΝΙΔΟΥ

* Νομίσματα ανάλογα και τής ίδιας περιόδου R. HONIGFELDER, *Kenchreai, Eastern Port of Corinth, III, Coins* (Leiden 1978).

** Για τή διάκριση Κωνσταντινούπολης και Ρώμης πρβ. LRBC 42.

1. Χ. ΜΑΚΑΡΟΝΑΣ, ΠΑΕ 1949, 141. ΑΔ 21, 1966, 334. Α. ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ, *Χαριστήριον 'Α. Κ. 'Ορλάνδου, Β' 377*. Γ. ΤΟΥΡΑΤΣΟΓΛΟΥ - Κ. ΛΟΒΕΡΔΟΥ - ΤΣΙΓΑΡΙΔΑ, ΑΔ 31, 1976, 23. Θ. ΠΑΖΑΡΑΣ, Γ' Διεθνές Συνέδριο Χριστ. 'Αρχ. Θεσσαλονίκη 1980. Περίληψεις ανακοινώσεων 72.

2. ΣΤ. ΠΕΛΕΚΑΝΙΔΗΣ, ΠΑΕ 1960, 81. Τὰ νομίσματα βρέθηκαν στο χώρο του 'Οκταγώνου, που βρίσκεται πάνω από το μακεδονικό τάφο. Σύμφωνα με τις πληροφορίες τής κ. Ε. Νικολαΐδου - Κουρκουτίδου, η οποία είχε δείξει τὰ νομίσματα στην ΕΙ. Βαρούχα, τὰ περισσότερα νομίσματα ήταν «βανδαλικά».

Στην 'Αγ. Σοφία βρέθηκαν στο Ν. κλίτος τής παλαιохριστιανικής βασιλικής σε υπόγειο κτίσμα και είναι νομίσματα Θεοδοσίου Α', 'Ονωρίου, 'Αναστασίου και «βανδαλικά». 'Η μελέτη τής άνασκαφής θα γίνει από τον κ. Σ. Κίσαα.